

Tampereen kaupunki

Liito-oravaselvitys 2024

Hyhky, Kyläsepänkatu 2, Pispalan entinen neuvolan tontti, asemakaava nro 8985

Raportti 16.9.2024

Sisällysluettelo

1. Johdanto ja suunnittelualue	3
2. Yleiskaavan viherverkosto	3
3. Lähtötiedot ja menetelmät	4
4. Selvitysalueen kuvaus	6
5. Tulokset	9
6. Johtopäätökset ja suunnitteluositukset	11
Lähteet	12
Liite 1. Kartta liito-oravaselvityksen tuloksista	

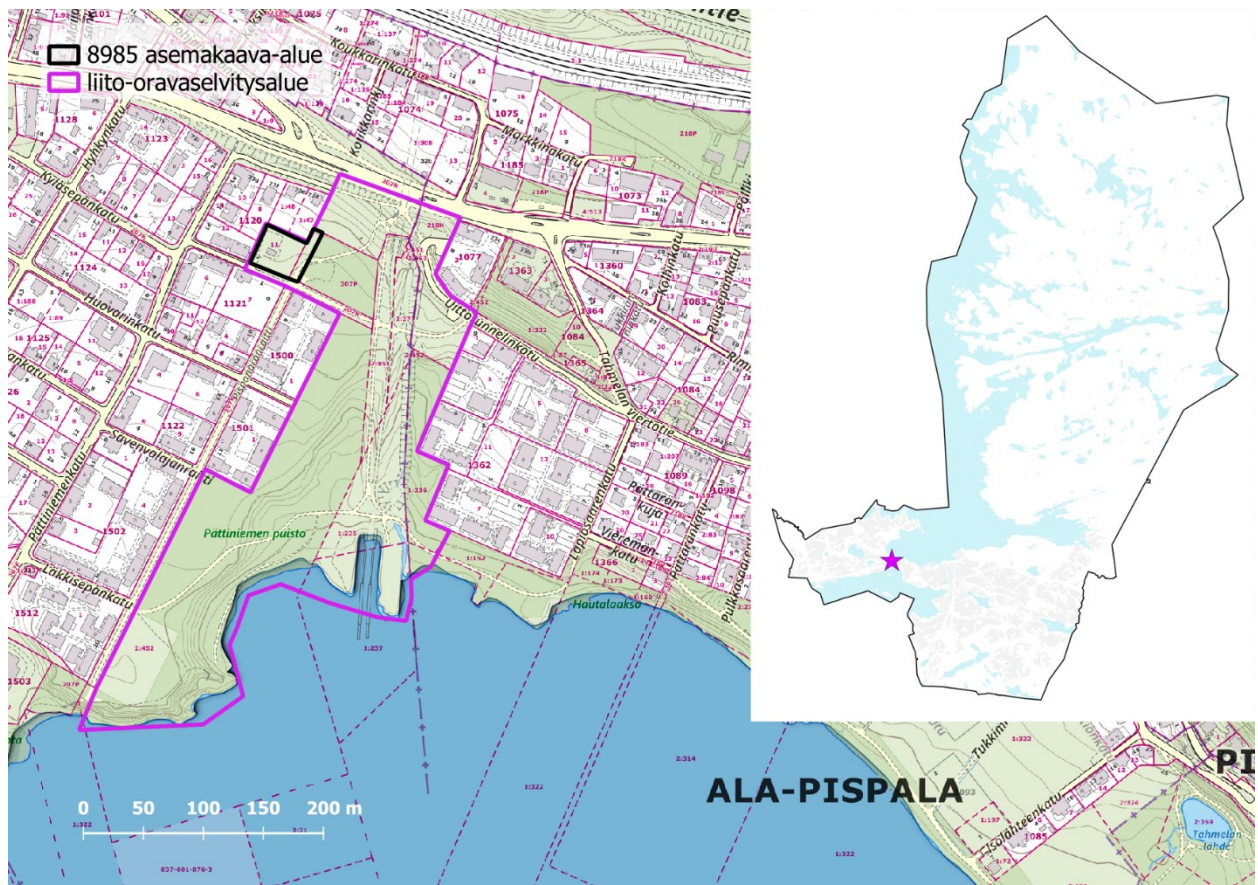
Kansikuva: Pispalan entisen neuvolan tontti huhtikuussa 2024

1. Johdanto ja suunnittelualue

Pispalan entisen neuvolan tontin asemakaavamuutosta varten laadittiin liito-oravaselvitys keväällä 2024. Selvitysalue sijaitsee noin 3,5 km keskustasta länteen Hyhkyn ja Ala-Pispalan kaupunginosissa. Asemakaavakaava-alue kattaa entisen neuvolan tontin, osoitteessa Kyläsepänkatu 2, jolta purettiin vanha neuvolarakennus vuonna 2022. Selvitysalue on asemakaava-aluetta laajempi ja kattaa Pispalan entisen neuvolan tontin lisäksi lähes koko Pättiniemen puiston sekä osia Hautalaakson puistosta (Kuva 1). Molemmista puistoista on tehty liito-oravasta asukashavaintoja vuonna 2021 ja siksi liito-oravatilanne haluttiin tarkistaa laajemmalta alueelta. Selvitysalueen laajuus on noin 6,3 hehtaaria. Selvitys palvelee myös laajempaa, kantakaupungin alueen liito-oravaseurantaa.

Pispalan entisen neuvolan tontin asemakaavamuutoksen tavoitteena on osoittaa kiinteistölle puretun rakennuksen korvaavaa rakennusoikeutta asuinrakentamista varten.

Selvitys on laadittu viranomaisohjeistuksen mukaisesti ja selvityksen on laatinut erikoissuunnittelija, FM maantieteilijä Saija Kouko Tampereen kaupungilta.

Kuva 1 Selvitysalue sijaitsee Tampereen kaupungin Hyhkyn ja Ala-Pispalan kaupunginosissa. Selvitysalueen raja on esitetty kartalla pinkillä värillä.

2. Yleiskaavan viherverkosto

Tampereen kantakaupungin yleiskaavayhdistelmässä (Kantakaupungin yleiskaava 2040 ja Kantakaupungin vaiheyleiskaava 2017-2021) asemakaavamuutoksen alue on asumisen aluetta, jonka suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota kulttuuriympäristön arvoihin. Hautalanpuisto ja Pättiniemen puiston eteläosat on osoitettu osaksi yleiskaavan keskuspuistoverkosta. Keskuspuisto-merkinnällä on osoitettu aluevarauksena kantakaupungin keskeiset, laajat ja yhtenäiset virkistys- ja viheralueet sekä niitä yhdistävät lähivirkistysalueiden ja puistojen sarjat.

Pättiniemen puistoon on osoitettu sekä pohjois-etelä -suuntainen että rannan suuntainen ohjeellinen virkistysyhteys sekä pyöräliikenteen alueellinen pääreitistö. Virkistysyhteyksiä on kehitettävä luonnon monimuotoisuutta tukevana, latvuspeitteisyydeltään yhtenäisinä ja kaupunkikuvassa hahmotettavina viheryhteyksinä.

Vireillä olevassa Kantakaupungin vaiheyleiskaavassa, valtuustokausi 2021-2025, on selvitysalueelle osoitettu samat merkinnät kuin voimassa olevassa yleiskaavassakin.

Kuva 2 Tampereen yleiskaavayhdistelmän (Kantakaupungin yleiskaava 2040 ja vaiheyleiskaava 2017-2021) kartalla 2. (viherympäristö ja vapaa-ajanpalvelut) selvitysalue sijoittuu Isolammin keskuspuistoverkoston ja Vilusenharjun keskuspuistoverkoston väliselle keskustatoimintojen ja asumisen vyöhykkeelle, jonne on lisäksi osoitettu ohjeellinen ekologinen yhteys. Selvitysalue näkyy kartalla lilalla värillä.

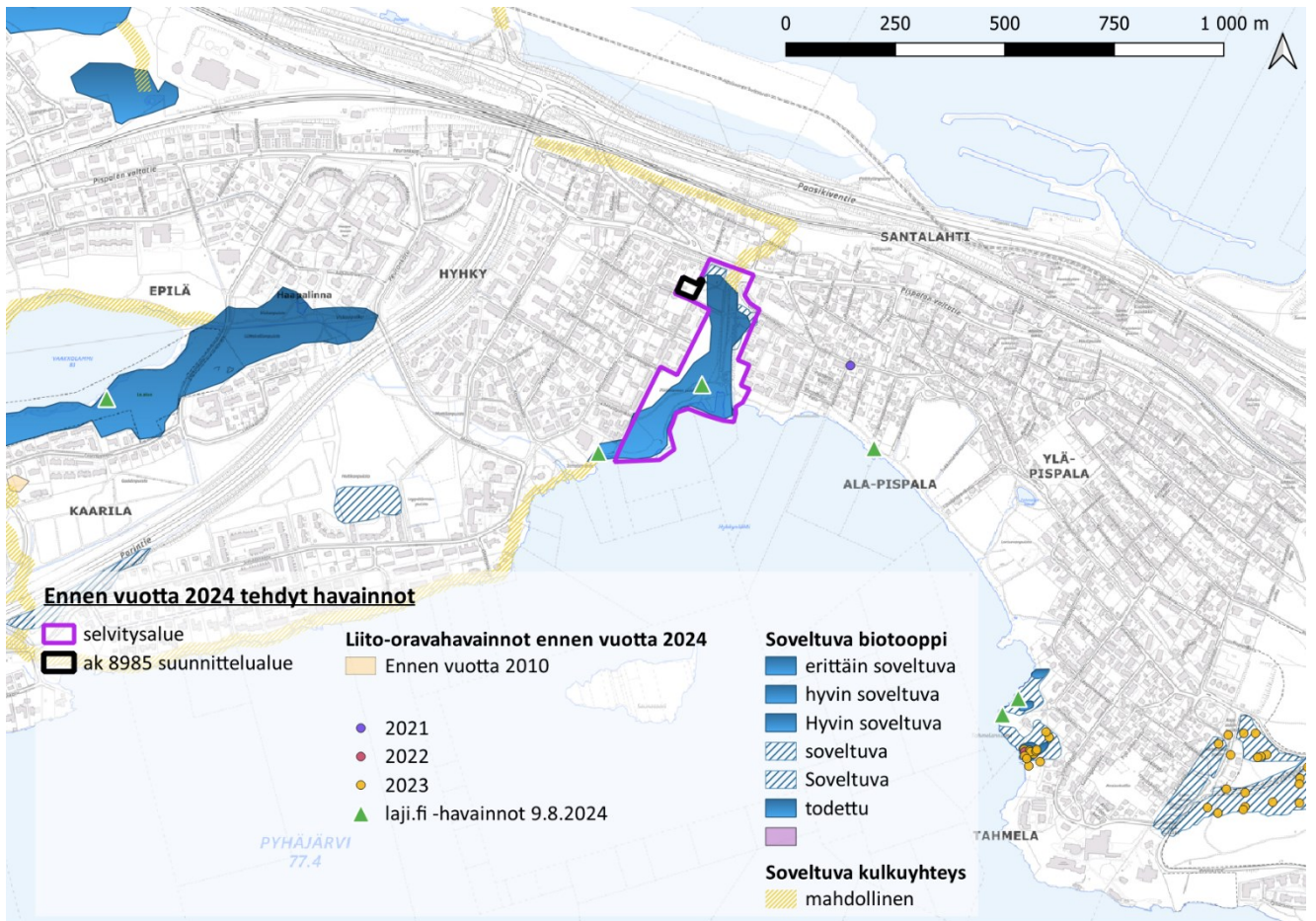
3. Lähtötiedot ja menetelmät

Aiemmat liito-oravahavainnot

Selvitysalueelta ei kaupungin luontotietokantoihin ole merkitty liito-oravahavainnoja. Lähimmät havainnot liito-oravasta on kaupungin tietokannassa Tahmelan viertotieltä tehty asukashavainnot vuodelta 2021 sekä noin kilometri itään Tahmelanniemestä vuosina 2022 ja 2023 tehdyt havainnot. (Kuva 3)

Kantakaupungin liito-oravaselvitys 2016

Selvitysalueella kartoitettiin liito-oravan esiintymistä vuonna 2016 Kantakaupungin liito-oravaselvityksen yhteydessä. Vuoden 2016 kartoitus tehtiin yleiskaavatasoisena. Selvitysalueelta ei tehty liito-oravahavainnoja, mutta lähes koko Pättiniemen puisto arvioitiin liito-oravalle hyvin soveltuvaksi elinympäristöksi. Pispalan valtatie on lyly tunnistettiin mahdollinen liito-oravan kulkuyhteys Pättiniemen puiston ja Pöllipuiston välillä. (Kuva 3)

Kuva 3 Kuvassa aiemmat, ennen vuotta 2024 tehdyt liito-oravahavainnot selvitysalueelta sekä sen lähiympäristöstä.

Laji.fi viranomaisportaali

Liito-oravan havaintotiedot tarkistettiin 9.8.2024 Laji.fi viranomaisportaalista. Selvitysalueelta, Pättiniemen puiston keskiosista on tehty liito-oravan näköhavainto asukkaan toimesta vuonna 2021. Samana vuonna on tehty liito-oravahavainto myös Pättiniemen puiston länsipäästä, selvitysalueen ulkopuolelta, Tahmelan vierottien varresta, noin 250 metriä itään selvitysalueelta sekä Hautalaakson puiston ranta-alueelta, selvitysalueen ulkopuolelta. (Kuva 3)

Selvitysalueella ja sen läheisyydessä tehdyt liito-oravaselvitykset:

- Kantakaupungin liito-orava selvitys 2016. Tampereen kaupunki, Ramboll

Alueelta ja sen läheisyydestä aiemmin laadittujen selvitysten lisäksi lähtöaineistona on käytetty:

- Tampereen karttapalvelu Oskari 2024: Liito-oravahavainnot, elinympäristöt ja kulkuyhteydet
- Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korjattu painos. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43 / 2023. Katariina Mäkelä ja Päivi Salo.
- Liito-orava-LIFE, Liito-oravan huomiointi kaupunkisuunnittelussa. Hyvien käytäntöjen opas. Liito-orava LIFE (LIFE17/nat/FI/000469), Espoon, Jyväskylän ja Kuopion kaupungit 2021.
- Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2019. Hyvärinen, E., Juslén, A., Kempainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.)
- Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajin (pl. lepakot) esittelyt. Suomen ympäristö 1/2017. Toim. Marko Nieminen & Aapo Ahola.
- Hanski, Ilpo K. Liito-orava, Biologia ja käyttäytyminen. Metsäkustannus 2016.

Menetelmät

Liito-oravaselvitys toteutettiin alueella 18.4.2024. Selvitys toteutettiin ”Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt” (Nieminen & Ahola (toim.) 2017) mukaisesti papanakartoitusmenetelmää käyttäen. Liito-oravan esiintymistä kartoitettiin etsimällä liito-oravan papanoita puiden tyviltä sekä muita merkkejä lajista kuten virtsajälkiä. GPS-laitteelle kirjattiin ylös lajille soveltuvat pesäpaikat (kolopesä, risupesä, pönttö). Samalla arvioitiin alueen soveltuvuutta liito-oravan elinympäristöksi sekä mahdollisten kulkuyhteyksien sijaintia.

Epävarmuustekijät

Selvitys on tehty viranomaisohjeiden mukaisesti. Selvityspäivänä 18.4. sää oli aurinkoinen, + 4° C, lunta ei ollut enää maassa. Puissa ei ollut vielä lehtiä, eikä kasvillisuus ollut vielä puhjennut puiden tyville, joten liito-oravan papanoiden ja mahdollisten pesien havainnointi oli vaivatonta. Selvitys ei sisällä merkittäviä epävarmuustekijöitä ja sen katsotaan sisältävän riittävät tiedot alueen asemakaavoituksen pohjaksi.

4. Selvitysalueen kuvaus

Selvitysalue koostuu Pispalan entisen neuvolan tontista, joka toimii asemakaavan suunnittelualueena, sekä Pättiniemen puistosta ja Hautalanpuistosta, joiden väliin sijoittuu uittotunneli-alue, jossa sijaitsee kaksi uittotunnelia. Pyhäjärven ranta-alueella on Uittotunneli/Hyhky -satama-alue, jossa on venepaikkoja uittotunneliin liittyvissä betonirakenteissa ja tunnelin rakennusaikana syntyneissä niemikkeissä.

Asemakaavan suunnittelualue on loivasti kohti kaakkoa laskeva hiekka-/heinikkokenttä, josta purettiin vanha neuvolarakennus vuonna 2022. Alueella sijaitsee edelleen muuntamorakennus. Suunnittelualueen länsireunalle sijoittuu kolme kookasta, vanhaa koivua, joilla on maisemallista merkitystä. Aluetta rajaavat pohjoisessa ja lännessä asuintontit, idässä kevyen liikenteen reitti ja etelässä tonttikatu. Asuintontit on erotettu suunnittelualueesta istutuksin sekä lauta-aidoilla.

Kuva 4 Suunnittelualue kuvattuna koillisesta.

Suunnittelualueen itäpuolelle sijoittuu pieni leikkipaikka nurmikkoalueineen sekä koillispuolelle pieni haapametsikkö. Metsikön eteläinen osa kuuluu Pättiniemen puistoon, pohjoisin osa taas Pispalan valtatieen katualueeseen. Haapametsikön ja leikkipaikka-alueen ympäristöön sijoittuu kivikautinen Pispalan asuinpaikka, joka

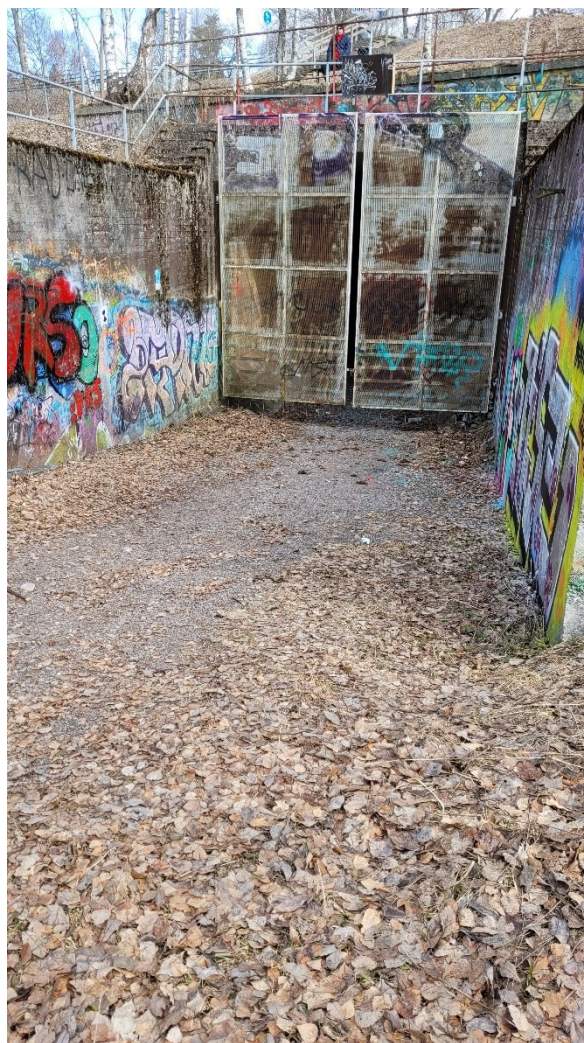
on kiinteä muinaisjäänös. Selvitysalueelle sijoittuva, toinen kiinteä muinaisjäänös, Pispalan kylätontti sijoittuu Uittotunnelinkadun eteläpuolelle asemakaavan katu- ja korttelialueelle. Näiden kahden muinaisjäänösalueen väliin sijoittuu kaksi uittotunnelia, joista vanhempi on rakennettu 1930-luvulla ja uudempi 1960-luvulla. Uusi uittotunneli avattiin pyöräily- ja kävelykäyttöön vuonna 2013, mutta se sittemmin suljettiin. Nyt tunnelia kunnostetaan, jotta se voidaan avata uudelleen kevyen liikenteen käyttöön.

Kuva 5 Kuva otettu Pispalanraitin pohjoispäästä. Vasemmalla suunnittelualue ja oikealla leikkipaikka. Taustalla näkyy pieni haapametsikkö.

Kuva 6 Selvitysalueen pohjoisosan haapametsikköä koillisesta kuvattuna.

Kuva 7 Vasemmalla vanhan uittotunnelin suuaukolta lähtevä oja, oikealla uudemman uittotunnelin suuaukko.

Pättiniemen puisto sijoittuu uittotunneleiden ja Hyhkyn asuinalueen väliselle vyöhykkeelle ja on suurilta osin vanhaa peltoaluetta. Pyhäjärven ranta-alue uittotunnelista länteen on ollut ainakin 1940-luvulta asti metsäistä aluetta. Nykyisin Hyhkyn asuinalueeseen rajautuvat osat Pättiniemen puistoa ovat pääosin nurmi- ja niittyalueita. Pispanaanraitin päässä on varsin tiheän istutuskoivikon alue. Pättiniemen puiston ranta-alueet ovat kasvillisuudeltaan arvokasta rantalehtoa, jossa kasvaa mm. suuria tervaleppiä, vaahteroita ja tuomia.

Uittotunnelin rantaan kulkenut vanha ratalinja-alue on metsittyä ja muuttunut vehreäksi osaksi rantapuistoa. Uittotunnelialueella kasvaa runsaasti lehtipuustoa ja sitä halkoo useat kevyen liikenteen reitit. Vanhan uittotunnelin suuaukon eteläpuolelta lähtee oja kohti Pyhäjärveä. Oja on osittain putkitettu ja sen varrella kasvaa runsas lehtipuusto. Haitallista vieraslajia, jättipalsamia kasvaa ojan varressa.

Hautalaakson puisto sijoittuu selvitysalueella uittotunnelialueen ja Ala-Pispalan asuinalueen väliselle vyöhykkeelle. Puisto jatkuu rantaa myötäillen itään selvitysalueen ulkopuolelle. Selvitysalueen osalla Hautalaakson puisto on puustoista, lehtomaista kangasta, jossa kasvaa harvakseltaan myös kookkaita kuusia. Puiston eteläosassa kulkee rannan myötäinen kevyen liikenteen reitti.

Kuva 8 Pättiniemen puiston kevyen liikenteen pohjois-etelä -suuntainen reitistö.

Kuva 9 Pyhäjärven rantaan sijoittuva Hyhkyn satama.

5. Tulokset

Pispalan entisen neuvolan tontin suunnittelualueelta ei tehty havaintoja liito-oravasta. Suunnittelualueen koillisin kärki ulottuu liito-oravalle soveltuvaan elinympäristöön, pieneen haapametsikköön. Metsiköstä ei tehty havaintoja

liito-oravasta. Metsikössä on useita liito-oravalle soveltuvia kolohaapoja, joista yksi sijoittuu suunnittelualueelle ja toinen varsin lähelle suunnittelualan koillisrajaa.

Selvitysalueelta tehtiin runsaasti liito-oravan papanahavainnoita Pättiniemen puiston eteläosasta. Hautalaakson puistosta tehtiin yksittäisiä papanahavainnoita. Pättiniemen puistosta tunnistettiin kaksi liito-oravan mahdollista lisääntymis- ja levähdyspaikkaa.

Kuva 10 Mahdollinen liito-oravan pesä Pättiniemen puistossa.

Pättiniemen puiston rantametsät soveltuvat hyvin liito-oravan käyttöön. Alueella on runsaasti liito-oravan ruokailuun soveltuvaa lehtipuustoa sekä kolopuita, risupesä ja pönttöjä pesintää varten. Huomiota herättävää on liito-oravan suoja- ja pesäpuuna käyttämän kuusen puuttuminen lähes kokonaan alueelta. Saman suuntaisia havainnoita on tehty Espoon liito-oravien radiopantaseurannassa vuonna 2013. Valtapuulaji ei mahdollisesti ole niin rajoittava tekijä liito-oravan esiintymiseen kuin alueen muut ominaisuudet, pesäpaikkojen lukumäärä, riittävä ravinnon määrä ja yhteydet ympäröiviin elinympäristöihin (Liito-oravien radioseuranta Espoolahden ja Matinkylän suuralueilla 2013). Uittotunnelialue sekä suunnittelualan koillispuolelle sijoittuva haavikko ovat liito-oravalle soveltuvaa biotooppia, mutta tältä alueelta ei tehty liito-oravahavainnoita.

Pättiniemen puiston rannasta löytynyt mahdollinen lisääntymis- ja levähdyspaikka sijoittuu Hyhkyn satama-alueen länsipuolen rantavyöhykkeelle, notkelmaan, jossa kasvaa runsaasti tervaleppää. Alueelta löytyi liito-oravan papanaa yhteensä 11 puun tyveltä, joista 10 oli tervaleppiä ja yksi kuusi. Täsmällistä pesäpuuta ei tältä alueelta löytynyt, sillä alueella sijaitsevien kolopuiden alta ei löytynyt papanaa. Tervalepistä, jonka alta löytyi eniten papanaa (yli 1000 papanaa), ei kiikaroimalla näkynyt risupesää. Mm. Espoon radiopantaseurannoissa on todettu, että levähdyspaikkana käytettävän kolopuun alta ei välttämättä löydy papanoita (Liito-oravien radioseuranta Espoolahden ja Matinkylän suuralueilla 2013).

Toinen mahdollinen lisääntymis- ja levähdyspaikka sijoittuu Pättiniemen puiston keskivaiheille, lähelle pohjois-etelä-suuntaista kevyen liikenteen reittiä. Todennäköinen liito-oravan pesä sijoittuu aivan avoimen niittyalueen reunalle kolokoivupötkelöön, jossa on useita koloja ja lisäksi liito-oravalle soveltuva pönttö.

Selvitysalueelle sijoittuu yhteensä 26 liito-oravalle soveltuvaa pesäpuuta, 18 kolopuuta, 7 pönttöä ja 1 risupesä. Risupesien havainnointi maasta käsin on epävarmaa ja on mahdollista, että niitä on alueella enemmänkin.

Liito-oravalle tärkeä kulkureitti kulkee Pyhäjärven rannassa. Selvitysalueelta on liito-oravayhteys rannan kautta länteen kohti Vaakkolammin elinympäristöjä sekä itään kohti Uramonkadun ja Pyykin elinympäristöjä. Selvitysalueelta on myös mahdollinen kulkuyhteys Pispalan valtatie yli pohjoiseen ja sieltä edelleen junaradan vartta kohti Epilänharjua.

6. Johtopäätökset ja suunnittelusuositukset

Suunnittelualueelle ei sijoittunut keväällä 2024 liito-oravan lisääntymis- tai levähdyspaikkoja. Suunnittelualueelta ei myöskään havaittu liito-oravan jätöksiä tai muita merkkejä lajista kuten virtsajälkiä. Suunnittelualuetta laajemmalla selvitysalueella tunnistettiin kaksi mahdollista liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikkaa. Molemmat sijoittuvat Pättiniemen puiston alueelle, suunnittelualueen kaakkoispuolelle.

Suunnittelualueen koillisin kärki ulottuu liito-oravalle soveltuvan biotoopin alueelle, pieneen haapametsikköön. Metsikössä on useita liito-oravalle soveltuvia kolohaapoja, mutta ne eivät keväällä 2024 olleet liito-oravan käytössä. Haapametsiköstä ei tehty havaintoja liito-oravasta. Koska laji kuitenkin pesii suunnittelualueen läheisyydessä, Pättiniemen puiston keski- ja eteläosissa, suositus on, että pienen haapametsikön kolohaavat mahdollisuuksien mukaan säästettäisiin. Liito-oravan kulkureitteihin suunnittelualueen rakentamisella ei ole vaikutusta.

Pättiniemen puiston eteläiset ja lounaiset osat ovat liito-oravalle hyvin soveltuvia alueita, koska ruokailu- ja pesäpuita on riittävästi ja yhteydet ympäröiville liito-orava-alueilla toimivat. Suojapuuston eli kuusen puuttuminen alueelta on silmiinpistävä. Vastaavia alueita, joissa liito-orava viihtyy, vaikka siellä ei juuri kuusta ole, on Tampereen kantakaupungin alueella mm. Pappilan Sikosuo.

Pättiniemen puiston liito-oravan mahdolliset lisääntymis- ja levähdyspaikat sekä niille johtavat kulkuyhteydet tulee säilyttää, eikä niiden soveltuvuutta liito-oravalle saa heikentää. Liito-oravan lisääntymis- ja levähdyspaikan hävittäminen ja heikentäminen on kielletty luonnonsuojelulain (578/2009). Lisääntymis- ja levähdyspaikaksi katsotaan liito-oravan pesintään, levähtämiseen tai suojautumiseen käytettävät puut, pöntöt ja rakennusten osat sekä näiden välitön lähipuusto. Lisääntymis- ja levähdyspaikan turvaamisella tarkoitetaan myös näiden alueiden toiminnallisuuden turvaamista. Jos yhteydet lisääntymis- ja levähdyspaikalle katkaistaan, laji tulee häviämään alueelta, jolloin voidaan katsoa, että lain vaatimus lisääntymis- ja levähdyspaikkojen turvaamisesta ei toteudu.

Pättiniemen puiston ja Hautalaakson puiston liito-oravalle soveltuvan biotoopin alueet tulisi säilyttää puustoisina ja alueen hoidossa varmistaa, että alueet kehittyvät liito-oravalle suotuisana elinympäristönä jatkossakin.

Selvitysalueelle sijoittuu liito-oravalle tärkeä yhteys Pyhäjärven rantaan, itään kohti Pyykin elinympäristöjä ja länteen kohti Vaakkolammin elinympäristöjä. Näiden kulkuyhteyksien säilyminen puustoisena ja liito-oravalle soveltuvina tulisi varmistaa. Samoin tulisi säilyttää kulkuyhteys selvitysalueelta Pispalan valtatie yli pohjoiseen junaradan varteen. Tämä radanvarren yhteys länteen kohti Epilänharjua on heikko, mutta kuitenkin liito-oravalle mahdollinen.

LÄHTEET

Asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelma, luonnos. Hyhky, Kyläsepätkatu 2, Pispalan entinen neuvolan tontti, tontin käyttötarkoituksen muutos, asemakaava nro 8985. Tampereen kaupunki 2024.

Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. Nieminen Marko, Ahola Aapo (toim.) Suomen ympäristö 1/2017.

Hanski, Ilpo K. Liito-orava, Biologia ja käyttäytyminen. Metsäkustannus 2016.

Kantakaupungin liito-oravaselvitys 2016. Tampereen kaupunki.

Liito-orava-LIFE, Liito-oravan huomioiminen kaupunkisuunnittelussa. Hyvien käytäntöjen opas. Liito-orava LIFE (LIFE17/nat/FI/000469), Espoon, Jyväskylän ja Kuopion kaupungit 2021.

Liito-orava osana yleiskaavan viherverkkoa. Seuranta 2017-2019. Tampereen kaupunki, Kari Korte ja Saija Kouko.

Liito-oravien radioseuranta Espoolahden ja Matinkylän suuralueilla 2013. Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen julkaisuja 4/2014. Ympäristötutkimus Yrjölä 2014.

Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. 2. korjattu painos. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 43 / 2023. Katariina Mäkelä ja Päivi Salo.

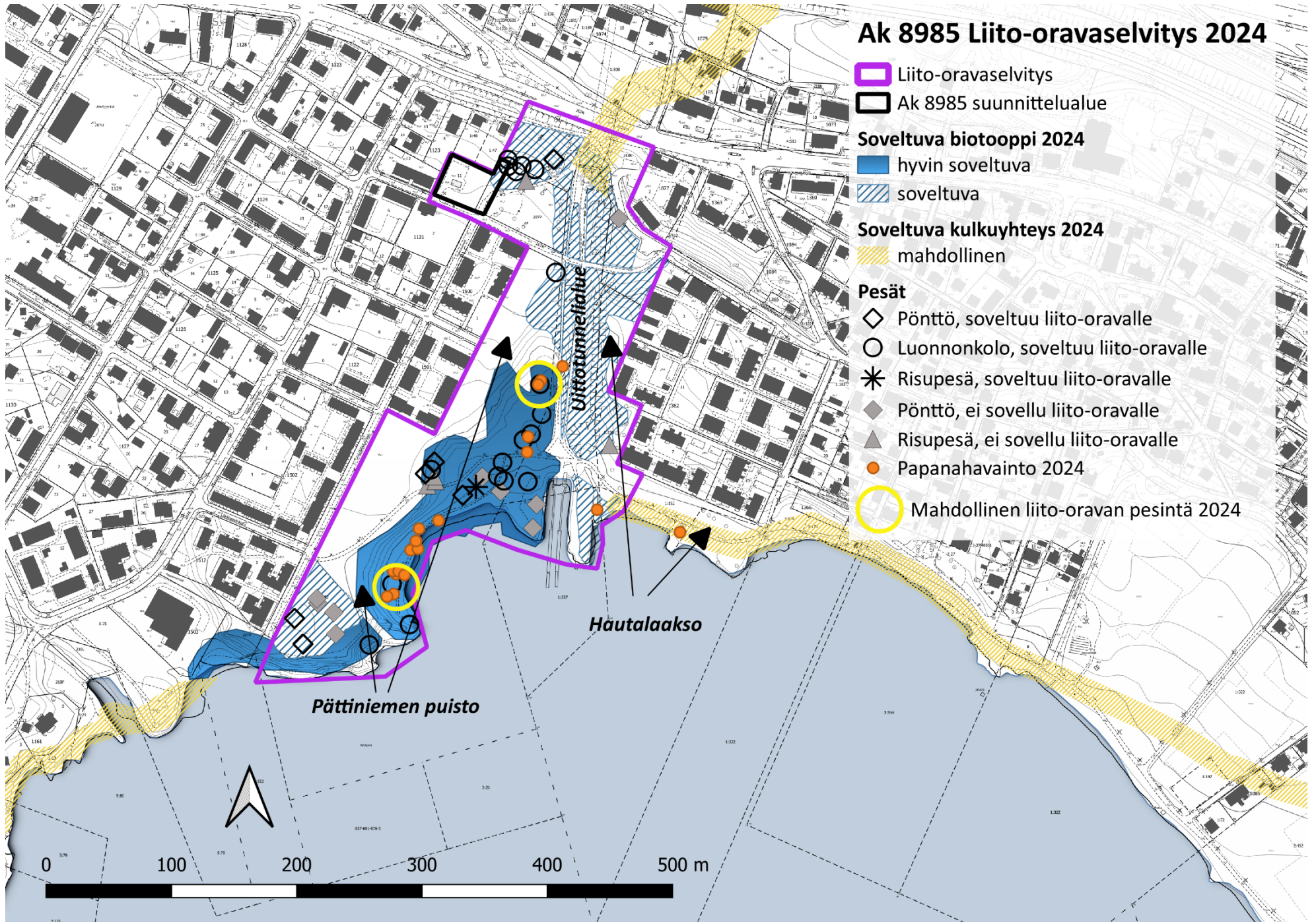
Pispalan uittotunnelin rakennetun ympäristön selvitys. Tampereen kaupunki, FCG 2012.

Suomen lajien uhanalaisuus, Punainen kirja 2019. Hyvärinen Esko, Juslén Aino, Kemppainen Eija, Uddström Annika, Liukko Ulla-Maija. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus 2019.

Tampereen karttapalvelu Oskari 2024: Liito-oravahavainnot, elinympäristöt ja kulkuyhteydet

Ak 8985 Liito-oravaselvitys 2024

- Liito-oravaselvitys
- Ak 8985 suunnittelualue
- Soveltuva biotooppi 2024**
 - hyvin soveltuva
 - soveltuva
- Soveltuva kulkuyhteys 2024**
 - mahdollinen
- Pesät**
 - Pönttö, soveltuu liito-oravalle
 - Luonnonkolo, soveltuu liito-oravalle
 - Risupesä, soveltuu liito-oravalle
 - Pönttö, ei sovellu liito-oravalle
 - Risupesä, ei sovellu liito-oravalle
 - Papanahavainto 2024
 - Mahdollinen liito-oravan pesintä 2024

LIITE 1. Kartta liito-oravaselvityksen tuloksista